

Mesi Napano Pol Bivitauiiao Ban TAITAS Verialiano Moti

Tukunuano bulati na niosi nei

Taitas, naio be toro mēaku tai napano maka ve taara na Israel, mia naio binimei be namoneano, naruei jo jakisor Pol ka rijai naio ka imāuano na aberial Yesu Kristo kiano ioluano vou. Pol midu Taitas joa uleule nei Krit ka vitikar imāuano na yimo lu ea vio na, a naio bivitauiia mēsi nei ba ban naio ka verii vite tolu.

Nana be moti, Pol ber ban Taitas ka sidomkar bajago na navuri-māraboiانو nalo na yimo lu monoka atakiio. Naio ber jibena, bior ka tomu miroano na Krit, kialo bajago bija kialo meuliano maka rimemedu. Mia juo nene Pol berial mārabo ban Taitas napano naio monoka takiio ka verloglog tomu nalo ea taara dolu nalo joomo ea yimo lu. Nina tormoruo nalo a tiramoruo nalo a mēaku nalo bija naimāuano kurano nalo. Mia naio berinavo tiramoruo nalo monoka averloglog tira mēaku nalo.

Mia maariano nene, Pol berial ban Taitas verloglogiano nalo napano naio monoka sian van tomu nalo, napano memedu ka namoneano nalo atakiio. Nalo monoka atu rivu vija tomu dolu nalo, a monoka ave bilbilu vatitig vijalo napano maka atu ala baravo, bija tomu na yimo lu nalo monoka ave re terakurano.

Torogio nalo na niosi nei

Iliano moti 1:1-4

Navurim̃araboiano nalo na yimo lu 1:5-16

Taara dolu nalo kialo im̃auano joomo ea yimo
lu 2:1-15

Iliano na verloglog tomu nalo 3:1-11

Iliano maariano 3:12-15

Pol ber ilivorvoruano ban Taitas

¹ Keneriku Taitas, kiniou Pol, najaaro laka ka nebiuiuso bereio ea m̃esi nei, ea Atua siano, napano nebe toro na kiano im̃auano, a ea Yesu Kristo siano, napano nebe kiano atevi.

Nojoa vio nei, nojo nomim̃au kia ga vo bija tomu nalo napano Atua bijauia bulaglo ruei abe kiano, kar napano nojidom ka kialo viekouoiano rimei sikili lie, a kialo jikiaiano ea ilirianiano rimei ve toru lie vo. Verver tibe na, mia kialo bajago mijikia rimei memedu tibe ka bajago na Atua kiano tomu lu dolu nalo, ² a mia amijikia avokar meuliano napano maka rijikia ribisi bogo tai.

Kiado jidomiano ju jikili ruei ka mia kito rovakar meuliano na, kar napano Atua berkar nua beamu ka mia naio rila tibe na, a romijikia ka naio maka leleio rila sibi bogo tai. ³ Naio be kiado Atua na Ioruriano, ana bogo napano naio mial ka kiano bogo memedu, naio midu kiano iliano maluvo ka rila kiado m̃arabo na meuliano, a vonganei midu joa kiniou ka nava noioliolu tanea vio.

⁴ Ana Taitas, nina naruei kiaku m̃esi banso. Nemialso jibe jau kobe keneriku memedu napano kitojuo kiado viekouoiano ve takurano ga, mia kiaku volkouano karso naio ban jibe nei, ka Atua karam̃ado bija kiado Kristo Yesu na Ioruriano kialo tiniememiano a tum̃aroano to vijaso.

Taitas kiano iñauano ea venuo nei Krit

⁵ Nebivitau biedu, nojidom nala iliano vitunu vanso ea iñauano napano kojo komila ea Krit kia ga vo. Beamu laka, kitojuo naruei robe moti ka romidu ioluano binimei ea vio nei, a bogo napano najaluvo, iñauano na togio toru jo kiano vo, ana nomiduso kojo ka kala iñauano nalo rimei rivu lie beamu.

Jibe napano neber kaso ea bogo na, nojidom koselviv ea komeli nalo, koiova tomu tealó ka nalo amei ave navurim̃araboiano lu.

⁶ Nalo na, monoka ave tomu napano maka tokoriano tai toa kialo meuliano, monoka asoro ka koalo tira ve takurano ga, napano abe riano tulaka bijaio, a kenerilo nalo, nalo bunu monoka amonea Yesu, maka lele rimemedu kito reial parilo nalo sikili, ðeli atu atuðe kialo tormoruo juo kialo iliano. ⁷ Monoka tibe na bior napano tomu na tortoru na tum̃aro, abe tomu na vitikariano na Atua kiano iñauano lu, ana nalo monoka ave tomu na memedu. Nalo asidomii re ka aver nalo abe toro tai, nalo monoka tinielo mimi soðeli re, nalo monoka amun m̃elea re uei na jikili, nalo ave re toro na tukurukuano, a nalo monoka asidom m̃elea re saba, maka leleio.

⁸ A ver tibe na, mia navurim̃ara-boiano kiano meuliano naio monoka mia tum̃abe? Bo ka naio vitikar valauo nalo ea kunuano, bija bajago novo nalo dolu na jibe nei. Bo ka naio rivuru vatitig im̃auano nalo, naio be masou laka, kiano jido-miano meravo bo, a naio jilanvuu bo ka kiano meuliano. ⁹ Ilirianiano nalo napano aberloglog ka naio, naio monoka rivakario sikili rivu, ka rila ka naio kija mijikia riverloglog lilie kanio rivano.

Kuvitikar ka namoneano sibusibiano nalo

Tomu tealo aber ĵeli kiado moneano be sibi, mia kiado verloglogiano novo nalo mijikia rila kialo iliano nalo maka rijikia sikili tu rivu leleio.

¹⁰ Tomu telabo nalo aju napano maka asidom ajog kito, ana aju amil miroano laka, ana aju amila dede ga ka avuru tomu dolu kialo jidomiano rive dolu. Ea Krit na, kitojuo rajaaro toru ka tomu miroano na Ju napano roburulo abin-imej abe Yesu kiano tomu nalo, mia vonganei nalo dolu nei ajidom ka avurulo avan rivova bereio. ¹¹ Jibe na, bo ka titai tokovio ka niolo, napano nalo aju amila bulag nono m̃aratavo tealo ruei. Nalo aju aberloglog tenalo napano maka amemedu ka averiio, a nalo aju amila dede ga laka ka alaio, maka rivior jidomiano novo, a kar jidomiano va nei ga ka ĵeli nalo ajikia avar veru ve telisu kario.

¹² Ver ĵeli tomu nalo na Krit, kialo bajago jibe nei ga, bior toro tai ka rivivitau ea tukunuano re nua, napano naio be toro tai na kialo vio memedu, bogo tai naio beriilo, berinavo

Tomu na Krit nalo abe tomu na sibiano, nalo
 abova jovulu kiribue,

nalo abe tomu na yoviano, nalo abe tomu na ajidomii mabolo ga.

¹³ Toro nene, kiano iliano na jikili kija, a nemial jibe ðeli be riano ga na, ana bo ver koil sikili vanlo, ver ðeli, mia kialo moneano maka leleio rijikia rimei rimemedu rivu bogo tai. ¹⁴ Vonganei, nalo aju abokar jikili kulo Ju re beamu kialo tukunuano moruo nalo, a nalo aju ajaaro ka tomu tortoru dolu nalo kialo iliano napano nalo aju abukular ilirianiano, a kar venia nalo maka asidom amonmonea Atua kiano iliano lu novo nalo napano roju rejian banlo?

¹⁵ Toro napano kiano jidomiano meravo bo laka, tenalo napano miagiago maka rijikia rila kiano jidomiano rimei riagiago, mia saba nonovio meravo bo ka naio. Ana toro napano maka rimonmonea, napano kiano jidomiano miagiago, ðeli titai meravo, mia maka rila kiano jidomiano rimei meravo, mia maka bunu titai napano meravo bo ka naio. Nina bior napano kiano jidomiano a kiano iviso nalo aba abova rui.

¹⁶ Tomu nalo napano nojo nebivitaui nei, nalo aju aberial ka nalo amijikia Atua, a kialo iñauano nalo na amila meravo ban kito ka nalo maka ajikia leleio. Kialo iviso minunu a mijalele, parilo kirisikili laka, nalo maka avare ka ala iñauano novo tai leleio.

2

Verloglogiano novo mila bajago novo miy-otuba

¹ A Taitas, nemijikia ka mia kotibe na re, a mia monoka koto koverial kalo iliano nalo napano amemedu ka verloglogiano na memedu nalo.

² Iliano tealo na resian van tormoruo nalo jibe nei, ber nalo monoka aikulkul re atu sikili m̃ariga, a bo ka asidomii ve temi ka kialo meuliano, bija kialo jidomiano ve masou vatitigio. Ea tivelinio na amonea Yesu, ea tivelinio na tinietii toro dolu, a ea tivelinio na sikili tu ea im̃auano, monoka avujo ka bajago na memedu bogo nonovio.

³ Tiramoruo nalo bunu kialo iliano tealo jibe nei ju, ber monoka avujo ka bajago na abatove ka Atua, nalo maka atu ail vova tanea vio van nalo dolu, a jidomiano ka amun uei na jikili maka rivakar m̃elealo. Im̃auano napano bo ka ala naio tibe na, monoka averloglog ka nalo dolu tenalo venia na bo ka aim̃aukanio. ⁴ Toru ea telikiti na tira m̃eaku nalo napano ajojoro vonga, nalo monoka averlogloglo ka m̃arabo vu nalo ka asidom vatitig koalo nalo vija kenerilo nalo. ⁵ Tiramoruo nalo nei, kialo jidomiano nalo monoka ave masou, kialo meuliano nalo monoka rimeravo, monoka avitikal vatitig kunualo nalo, kialo iviso abe tiniememi, a nalo aju abatove ka koalo nalo. Verver nalo ala tenalo nei, mia tomu nalo avitulubar ka Atua kiano iliano napano berial m̃arabo novo nalo nei, naio be vivitauiano lu tai napano bo laka.

⁶ Ea bajago nei kia ga vo, nojidom ka kosikili ka tete m̃eaku nalo, ka monoka atilanvuu vatitig ka kialo meuliano. ⁷ Bo ver bogo nalo aialso, nalo aial napano koje komieliel beamu ka nalo ea

m̃arabo na meuliano napano bo, napano bujo ka iñauano novo nalo, ana nalo amijikia aue jaamo ea jaalo.

Venia napano koverloglog ka nalo, monoka toa kiamo meuliano ruei, a monoka amijikia avitulubar ka jau bunu koje kojidomii temi bereio eaio.

⁸ Venia napano amijog ka koje koberial, monoka iliano nalo napano mia nalo maka ajikia ail vanso bereio kario. Ver tibe na, tomu nalo napano aserñi ka kito, mia nalo alavon ka atukovio ka kito, ana mia nalo ava ave vovu ga, mia maka bunu kialo iliano nalo napano mijikia sikili tu.

⁹ Ea tivelinio na nalo napano amim̃au kurano toro na toru kiano, monoka kala ajikia vatitigio ka nalo monoka avatove ka naio, a nalo monoka asikil ka ala napano naio mijikia saaro ka im̃auano napano amila be kiano. Nalo maka ajikia ailkuei van naio bereio, ¹⁰ a maka rivu nalo asidomii ka amijikia avina van kiano tenalo tertelisu tai rive kialo. Nalo monoka ave riano vu laka, ka ala napano kialo toro na toru mijikia rimonmonealo ka kiano tenalo nonovio. Bogo napano namoneano nalo aim̃au memedu rivu tibe na, amijikia ala kiado verloglogiano ea telikiti na kiado Atua na Ioruriano binimei mave toru laka ea kulo dolu nalo kialo vitiano.

¹¹ Bo ka tomu nalo avitulubar kiado moneano, bior napano Atua naio be tiniememi ea yetemeriba nei, jian ioruriano maluvo ea taara nalo na tomu nonovio nalo.

¹² Naruei kito napano robakario, robitilubarario napano Atua jo berloglog kito ka kiado meuliano,

ka monoka rotuvan bajago va na tomu napano maka ajikia naio, a monoka rovilig taakado ka sidom vovaiano nalo na yetemeriba nei. Yeteriba nei naruei naio be vio napano romeul rojuao, a kiado meuliano monoka melumu rivu, monoka memedu, monoka rivare ka Atua kiano tomu nalo. ¹³ Monoka rotu tibe na ga, monoka rotu rorea ga bogo na bo napano kiado jidomiano joaio, napano kiado burum̃ara Atua, kiado Naioruriano Yesu Kristo mia maluvo eaio, bija kiano burum̃ara miamoiano. ¹⁴ Naio naruei napano mijamo ka kiano burukija miou kar kito, buru bulag kito den moroano na vovaiano, jekon kito romeravo robinimei robe taara lu tai ka rovar ka kito ka im̃auano novo nalo jibe napano naio jidomio.

¹⁵ Iliano nalo na naruei mia koto koverialio. Toro napano bo ka atunukakar naio, jau kotunukakario, a toro napano bo ka ail van naio, jau koil vanio. Bogo nonovio jau koim̃au vija moroano a sikiliano, a jau kotuvan re ka ailkueso p̃eli asidomii iakurano easo.

3

Bajagvuiano na toro napano naio monea Yesu Kristo

¹ Bo jau koverloglog namoneano nalo ka asidomii bogo nonovio bajagvuiano ka alaio. Ea tilikiti na tubo nalo kialo, bija kialo tomu na tortoru nalo, napano aju, nalo monoka avamenealo, amonealo, a asaaro ka ala kialo im̃auano novo nonovio. ² Mia jau monoka koverlogloglo bunu,

ka nalo na, nalo maka ka atu averii niegeniegelo bereio, a maka rivu ka ava jouro ea baravoiano nalo. A bajago napano nalo monoka ala ka toro dolu naio jibe nei, ka nalo monoka amelumu, nalo ala re bajago napano ajikili, a monoka ala burum̃ara vameneano bogo nonovio.

³ Iliano nalo jibe na abe kiado robiniu, kar napano maka nalo dolu ga, ana beamu nua, kito bunu rojua meuliano va. Kito romila vovu ban Atua, a kito romila parido jikili ka naio. Bajago va buru bova kito banbano-o robinimej robe toro na jo yetano ka moroano na sidomivaiano nalo a saariano va na yetemeriba. Ea bogo na, sado sinaniano na bogoti bogo nonovio naio be tiniemimiano bija tiniekakariano nalo. Kiado iviso jerm̃ii tomu dolu nalo, a mave kanio, roju rejerm̃i kito bereio.

⁴ Kito rojua meuliano va jibe nei banbano-o, a iorou, Atua kiado Naioruriano, kiano tinievuiano a tinietiano novo maluvo ea kito, ⁵ naio milarur riano ga kito. Naio milarur kito jibe nei, maka kar kiado iñauano tealo na memedu napano p̃eli kito romilaio, mia bior ga kiano tiniememiano lu ea kito.

Naio tinien miia kito, ana naio jekon kito, mia Niununo Lu mila kito romoluo bereio ea meuliano vou. ⁶ Yesu Kristo kiado Ioruriano kiano burukija miou jovuko kito.

⁷ Naina naruei m̃arabo na kiano tiniememiano, kito robinimej romemedu bo rui ea mirano. Mia maka naina ga, mia mave kanio, naio mila kito robinimej robe kenerinio nalo, napano mia romijikia rovar buron kiano jajum̃ano napano

mia jian ban kito, naina meuliano napano maka rijikia ribisi.

⁸ Siva toru kanio, iliano nalo na be riano laka.

Pol junukakar Taitas

Nojidom ka jau kosikili ka Atua kiano namoneano nalo ka nalo avokar vatitig iliano nalo nei, a monoka nalo alavon sikili bogo nonovio ka avokar iñauano novo nalo, napano amemedu, a napano amijikia aija kulo dolu nalo. ⁹ Bogo tai aju aberver iliano kurano nalo napano maka ajikia aija toro kiano meuliano, jibe napano aju amila baravo vovu ea jidomiano nalo napano maka ve sinaniano tai toaio, ðeli aju amila baravo kar korobilo kialo saba nalo napano abokar vatitig sialo ju. Bogo tai aju amiolualo, banbano-o bokar napano kialo jidomiano mijikia tiburevure bunu ea iliano nalo napano Atua kiano tuboiano berenio. Mia bo ka kover ka namoneano nalo ka avuron re lo vija iliano nalo na jibe nei.

¹⁰ Ver toro tai to riasosolio, jo juþe iliano bogo nonovio, amijikia ail vanio ea bogo tai, ver makanio bogo ve valuo, a ver naio maka sidomial, jo mila duio ka mila, bo ka nalo avior re bunu vija naio ea tenalo tai.

¹¹ Kito romijikia tomu nalo jibe na ruei, ka kialo meuliano nalo bilig bova, a kialo jidomiano nalo bujo ka kariano. Maka kito napano rober ka naio bova, mia kiano iñauano nalo ga berial kiano vovaiano ea mirado robiniu.

Iliano maariano nalo

¹² Taitas, nojidom noverenio kaso ka ver jau keial napano neiila tomjuo nei Atemas a Tijikas nalo tinene rimaluvo easo, ea bogo na naruei jau komijikia kataluvo ea vio na, komila vio jikili ka komei keial kiniou ea Nikopolis. Nina bior napano maka ve sio, mia nataluvo den vio nei, nojidom nava notoa vio na riva rivokar bogo na niavo rivar laka ruei.

¹³ Naljuo dolu nei napano aju bijaso vonganei, naina toro na tuboiano neibano Sinas, bija Apolos, mia kolavon ka naljuo amijikia adu kialo m̄arabo ave juo bereio ve sio re, ka avan lie ea vio dolu nalo. Aua, jau kojai naljuo ka vaio napano jum̄alo bulati kanio.

¹⁴ Joaso bunu ka kotunukakar kiado tomu nalo tibe napano neber vonga, nalo monoka alavon sikili ka avar im̄auano novo nalo. Verver tibe na, bogo napano titai na iloiano, a nalo be kialo vite nalo ruei napano mijikia riijailo, a mila bunu napano kialo meuliano mijikia rivar m̄arati lie vo tibe napano Atua jidom̄io.

¹⁵ Nalo napano aju bija kiniou vonganei aberenio kavijo bo p̄eli bogiano bo banso. A bilbilu nalo napano aju bijaso napano aju ajidom̄ii kumemi ka kito roviniu ea taara na kiado mon-eano ve takurano, aua kover kalo ka kumemi bunu numitu numisidomiilo.

Kiaku volkouano ka mia Atua kiano tiniememiano to vija kamiu kuviniu tulaka.

Kiniou, Pol.

Verikariano Vou Na Baki
The New Testament in the Baki language of Epi,
Vanuatu
Le Nouveau Testament en Baki langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Baki lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baki

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

f1528695-aae7-544e-aadd-9084a3830ae4